

Mer om ...

Legitimation och behörighet för lärare och förskollärare

Ett legitimationssystem för lärare och förskollärare infördes år 2011. Legitimationssystemet syftar till att säkra och höja kvaliteten på lärare och förskollärare samt tydliggöra det individuella yrkesansvar som legitimerade lärare och förskollärare har

- **Anställning:** Enligt huvudregeln får endast den som har legitimation som lärare eller förskollärare anställas utan tidsbegränsning
- **Undervisning:** Enligt huvudregeln får endast den som har legitimation som lärare eller förskollärare och är behörig för viss undervisning bedriva undervisningen
- **Betygsättning:** Enligt huvudregeln ska betyg sättas av den eller de lärare som bedriver undervisningen
- **Undantag:** Det finns dock vissa undantag från dessa huvudregler, se mer om detta under respektive rubrik nedan

Vem får anställas?

Syfte

Det övergripande syftet med reglerna om legitimering av lärare och förskollärare är att så långt som möjligt säkerställa att elever och barn undervisas av lärare och förskollärare som har utbildning avsedd för den undervisning de ska bedriva.

Huvudregel – krav på lärar- eller förskollärligitation

Huvudregel

Enligt huvudregeln får endast den som har legitimation anställas som lärare eller förskollärare i skolväsendet utan tidsbegränsning.

Undantag från kravet på legitimation för att anställa lärare utan tidsbegränsning

Modersmållärare och yrkeslärare m.m.

Den som inte har legitimation som lärare får anställas som lärare i skolväsendet utan tidsbegränsning om han eller hon ska undervisa i modersmål eller i ett yrkesämne i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå eller särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå eller på individuella kurser eller orienteringskurser i kommunal vuxenutbildning. Detta gäller dock bara om det saknas sökande som har legitimation, den sökande har tillräcklig kompetens och det finns skäl att anta att den sökande är lämplig att bedriva undervisningen.

Vidare får den som ska bedriva annan undervisning på ett främmande språk¹ än språkundervisning, eller bedriva undervisning i Waldorfskolor, anställas utan tidsbegränsning även om han eller hon inte har en lärarytlegitimation. För de lärare som ska bedriva annan undervisning än språkundervisning på engelska krävs dock att dessa lärare har en utländsk examen som motsvarar en svensk lärarexamen samt har kompetens att undervisa på det främmande språket.

Övrigt

Fritidshemmet och förskolan

Utöver lärare och förskollärare får det i undervisningen i fritidshemmet och förskolan finnas annan personal med sådan utbildning eller erfarenhet att elevernas eller barnens utveckling och lärande främjas. Sådan annan personal kan t.ex. vara fritidspedagoger och barnskötare.

Undantag från kravet på legitimation och behörighet för att anställa lärare för att bedriva undervisning ett år i sänder

Om legitimerad lärare eller förskollärare saknas

I vissa fall är det nödvändigt att en huvudman tillåts göra undantag från skyldigheten att anställa lärare och förskollärare som har en legitimation och behörighet för den undervisning som de ska bedriva. För att en huvudman ska kunna göra detta undantag krävs att det inte finns en legitimerad lärare eller förskollärare med behörighet för viss undervisning att tillgå inom huvudmannens organisation alternativt att det föreligger något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna eller barnen.

Inte finns någon att tillgå inom organisationen

En situation när det inte finns någon att tillgå inom organisationen och undantaget kan bli tillämpligt kan uppstå vid t.ex. hastiga svängningar i söktryck och elevkullarnas storlek, tjänstledigheter, förändringar i efterfrågan på viss undervisning eller ett ökat behov av särskilt stöd.

Annat särskilt skäl

Annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna eller barnen att inte använda en lärare eller förskollärare som är legitimerad och behörig för undervisningen kan vara att läraren eller förskolläraren är direkt olämplig att bedriva undervisningen.

Tidsbegränsad anställning

I de fall det saknas lärare som har legitimation och behörighet för den undervisning de ska bedriva eller det föreligger sådant annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna eller barnen får den person som anställs bedriva

¹ Med främmande språk avses engelska, se 1 kap. 3 § förordning (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare (behörighetsförordningen).

undervisning högst ett år i sänder.

Den som är anställd före den 1 juli 2011

I fråga om lärare eller förskollärare som saknar legitimation för att bedriva undervisning i skolväsendet och som har ingått avtal om anställning som lärare, förskollärare eller fritidspedagog före den 1 juli 2011 tillämpas under tiden för anställningen 1985 års skollag, dock längst till utgången av juni 2015. För lärare i specialsolan, grundsärskolan och gymnasiesärskolan gäller dessa bestämmelser till utgången av juni 2018. Enligt 1985 års skollag gäller bl.a. att kommuner är skyldiga att för undervisningen använda förskollärare, lärare, eller fritidspedagoger som har en utbildning som är avsedd för den undervisning de i huvudsak ska bedriva.

Vem får undervisa?

Huvudregel

Huvudregel – krav på legitimation

Enligt huvudregeln får endast den som har legitimation som lärare eller förskollärare och är behörig för viss undervisning bedriva undervisningen.

En legitimerad lärare eller förskollärare har ansvar för den undervisning som han eller hon bedriver. Detsamma gäller även lärargrupper som inte har eller behöver ha legitimation, t.ex. modersmållärare och lärare i yrkesämnen. Syftet med denna reglering är att tydliggöra vem som är direkt ansvarig för undervisningen.

Skolverket ska efter ansökan meddela legitimation till en lärare eller förskollärare som har en behörighetsgivande examen. Vilken behörighet en lärare eller förskollärare har framgår av utfärdad lärar- eller förskollärlarlegitimation.

Undantag från kravet på legitimation och behörighet för att bedriva undervisning i vissa fall

Annan erfarenhet

Utöver lärare eller förskollärare får det i undervisningen i fritidshemmet och förskolan finnas annan personal med sådan utbildning eller erfarenhet att elevernas eller barnens utveckling och lärande främjas. Sådan annan personal kan t.ex. vara fritidspedagoger och barnskötare.

Annan undervisning på ett främmande språk än språkundervisning

Lärare som inte har legitimation får trots det bedriva annan undervisning än språkundervisning på ett främmande språk² om läraren har en utländsk examen som motsvarar en svensk lärarexamen och har kompetens att undervisa på engelska.

Waldorf

För att en lärare ska få bedriva undervisning i fristående skolor med den särskilda pedagogiska inriktningen Waldorf krävs inte att läraren har lärarlegitimation.

Fritidshemmet

För att en lärare ska få bedriva undervisning i fritidshemmet krävs inte att läraren är legitimerad. Dock krävs att läraren har en svensk eller utländsk högskoleutbildning som är avsedd för arbete som fritidspedagog eller

² Med främmande språk avses engelska, se 1 kap. 3 § behörighetsförordningen.

motsvarande.

Om legitimerad lärare eller förskollärare saknas eller annat särskilt skäl

Om det inte finns någon att tillgå inom huvudmannens organisation som har legitimation som lärare eller förskollärare och är behörig för viss undervisning eller om det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna eller barnen får en annan lärare eller förskollärare bedriva undervisningen. En sådan lärare eller förskollärare ska vara lämplig att bedriva undervisningen och i så stor utsträckning som möjligt ha en utbildning som motsvarar den utbildning som är behörighetsgivande.

Vem får sätta betyg?

Huvudregel – krav på legitimation

Huvudregel

Enligt huvudregeln ska betyg beslutas av den eller de lärare som bedriver undervisningen. Om läraren inte är legitimerad ska beslutet fattas tillsammans med en lärare som är legitimerad. Kan dessa inte enas ska beslutet fattas av den legitimerade läraren, under förutsättning att han eller hon är behörig att undervisa i det ämne som betyget avser. I annat fall ska betyget beslutas av rektorn.

När fler än en lärare bedriver undervisningen

I de fall fler än en lärare bedriver undervisningen vid den tidpunkt då betyg ska sättas och bara någon eller några av dessa är legitimerade, ska betyget beslutas av den eller de legitimerade lärarna.

Om ett betyg är beroende av två eller flera legitimerade lärares bedömning och dessa inte kan enas, ska betyget beslutas av rektorn. Vid oenighet ska betyg beslutas av den eller de lärare som är behöriga att undervisa i det ämne som betyget avser. Om ingen av lärarna är behörig att undervisa i ämnet eller om två eller flera av lärarna är behöriga och dessa inte kan enas, ska betyget beslutas av rektorn.

Om fler än en lärare bedriver undervisning i modersmål, yrkesämne, på en orienteringskurs eller individuell kurs i kommunal vuxenutbildning, annan undervisning än språkundervisning på ett främmande språk³ samt undervisning i Waldorfskola när betyg ska sättas och dessa inte kan enas, ska betyget beslutas av rektorn.

Undantag från kravet på legitimation för att självständigt besluta om betyg

Den som är anställd före den 1 juli 2011

Lärare som saknar legitimation och som har ingått avtal om anställning som lärare, före den 1 juli 2011 ska under tiden för anställningen vara behöriga att självständigt besluta om betyg, dock längst till utgången av juni 2015. För lärare i specialskolan, grundsärskolan och gymnasiesärskolan gäller dessa bestämmelser till utgången av juni 2018.

Om det är fler än en lärare som bedriver undervisning när betyg ska sättas och dessa inte kan enas, ska en lärare som avses i föregående stycke jämföras med en legitimerad lärare som är behörig att undervisa i det ämne

³ Med främmande språk avses engelska se, 1 kap. 3 § behörighetsförordningen.

som betyget avser.

Andra undantagna lärare

De lärare som får ansvara för undervisningen utan att vara legitimerade får även sätta betyg självständigt i de aktuella ämnena och kurserna, om de är anställda utan tidsbegränsning. Dessa lärare är de som bedriver undervisning i modersmål eller i ett yrkesämne i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå eller särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå eller på individuella kurser eller orienteringskurser i kommunal vuxenutbildning. Även lärare som bedriver undervisning i Waldorfskolor samt de lärare som bedriver annan undervisning än språkundervisning på ett främmande språk⁴, om dessa är anställda utan tidsbegränsning, får självständigt sätta betyg i de ämnen och kurser de undervisar.

Behörighetsförordningen⁵

Behörighetsgivande examina

Behörighetsförordningen reglerar vilka examina som är behörighetsgivande för vilka skolformer, årskurser och ämnen samt för fritidshemmet. Behörighetsförordningen reglerar även i vilken omfattning en lärare eller förskollärare måste komplettera sin examen för att Skolverket ska kunna meddela ytterligare behörigheter.

I övergångsbestämmelserna till behörighetsförordningen regleras även bl.a. undantag från kravet på en behörighetsgivande examen för att meddelas en lärarlegitimation samt även möjligheten att meddelas ytterligare behörigheter utifrån arbetslivserfarenhet.

Utländska examina

Den som har en utländsk lärar- eller förskolläraryt utbildning kan meddelas en lärar- eller förskolläraryt legitimation. Ligger ett bevis över utländsk lärar- eller förskolläraryt utbildning till grund för ansökan om legitimation inhämtar Skolverket ett yttrande från Universitets- och högskolerådet (UHR) innan ärendet avgörs.

Vad som anges på legitimationen

På legitimationen anges i vilken eller vilka skolformer eller fritidshem, årskurser eller motsvarande, ämnen eller ämnesområden som läraren eller förskolläraren är behörig att undervisa i.

Detta innebär t.ex. att det på en legitimation inte anges att en lärare eller förskollärare läst en viss pedagogisk inriktning eller en viss kurs.

Övrigt

Lektorer

Skolverkets utnämning av lektorer upphörde i juli 2013. Ändringen innebär att arbetsgivare, från den 1 juli 2013, kan skapa tjänster för särskilt yrkesskickliga lärare med forskarutbildning.

Huvudmännen ska sträva efter att för undervisningen anställa lärare och

⁴ Med främmande språk avses engelska se, 1 kap. 3 § behörighetsförordningen.

⁵ Förordning (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare (behörighetsförordningen).

| | |
|-----------------------|--|
| | förskollärare som har forskarutbildning. Huvudmännen ska också sträva efter att inrätta karriärssteg för särskilt yrkesskickliga lärare. |
| Lärarnas ansvarsnämnd | Det är bara Skolinspektionen som kan anmäla ärenden till Lärarnas ansvarsnämnd. Lärarnas ansvarsnämnd kan i vissa fall meddela en legitimerad lärare eller förskollärare en varning eller återkalla lärarens eller förskollärarens legitimation. |
| Varning | Lärarnas ansvarsnämnd ska meddela en legitimerad lärare eller förskollärare en varning om han eller hon - varit oskicklig i sin yrkesutövning, eller - i samband med yrkesutövningen gjort sig skyldig till brott som gör att hans eller hennes lämplighet att verka som lärare eller förskollärare kan ifrågasättas, eller - på annat sätt visat sig mindre lämplig att bedriva undervisningen. |
| Återkallelse | Lärarnas ansvarsnämnd ska återkalla en legitimation om den legitimerade - varit grovt oskicklig i sin yrkesutövning, - i eller utanför yrkesutövningen har gjort sig skyldig till ett allvarligt brott som gör att hans eller hennes lämplighet att verka som lärare eller förskollärare kan ifrågasättas, - på grund av sjukdom eller någon liknande omständighet inte kan utöva yrket tillfredsställande, - på annat sätt är särskilt olämplig att bedriva undervisningen, - inte följt ett föreläggande om läkarundersökning, eller - begär att legitimationen ska återkallas. |

Aktuella bestämmelser och förarbeten

Det här materialet grundar sig på följande bestämmelser.

Lagar

Skollag (1985:1100)

Skollag (2010:800)

Lag om införande av skollagen (2010:800)

Förordningar

Förordning (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare, skolförordning (2011:185), gymnasieförordning (2010:2039) samt förordning (2011:1108) om vuxenutbildning

Övergångsbestämmelser till skolförordningen, gymnasieförordningen och förordningen om vuxenutbildning

Propositioner

Prop. 2009/10:165 sid. 267-269 ”Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet”, prop. 2010/11:20 ”Legitimation för lärare och förskollärare”

Vem som får anställas och undervisa samt lärarnas ansvarsnämnd:

2 kap. 13-23 §§ skollag (2010:800)

2 kap. 3 § och 2 a kap. 3 § skollag (1985:1100)

Vem som får sätta betyg:

3 kap. 16 § skollag (2010:800)

33 § lagen om införande av skollagen

6 kap. 3-6 § skolförordning (2011:185), 8 kap. 1a-d § gymnasieförordning (2010:2039) samt 4 kap. 2-5 § förordning (2011:1108) om vuxenutbildning

Behörighetsförordningen:

1 kap. 3-5 §, 2-3 kap. och 4 kap. 10 § förordning (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare